

Ferdynand Pasternak

"Prawo zakonne po Soborze Watykańskim II", Joachim Roamn Bar, Warszawa 1971 : [recenzja]

Prawo Kanoniczne : kwartalnik prawno-historyczny 16/1-2, 299-302

1973

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

papieża niż biskupa, zatrudnionego całkowicie w swej „ecclesia particularis” a dorywczo zajmującego się problemami szerszymi. Ciekawe byłyby rozważania eklezjologiczne na temat występowania papieża w imieniu Kościoła i reprezentowanie go przez papieża i biskupów. Można było więcej odróżnić papieża działającego indywidualnie, występującego jako głowa kolegium biskupów i wreszcie jako osoba prywatna. Rozważania teologiczne czy też dyskursy scholastyczne i przestarzałą kazuistykę można było opuścić a przynajmniej znacznie skrócić. W części końcowej nie rozróżnił autor przepisów zawartych niewyraźnie w normatywnych uchwałach soborowych od norm wydedukowanych z tekstów doktrynalnych Vaticanum II, ustaw soborowych od ustaw papieskich, wydanych w ramach realizacji uchwał Soboru itp.

Recenzent w „L'Osservatore Romano” pochwalił omawianą rozprawę. Podkreślił praktyczną użyteczność wyników zawartych w ostatnim jej rozdziale. Rzeczywiście, praca daje świadectwo dobrego warsztatu naukowego włoskiej szkoły kanonistów świeckich. Samo podjęcie tak aktualnego tematu godne jest uznania. Wnioski autora są ostrożne i na ogół poprawne. Niewątpliwie wyniki rozprawy mogą być pomocą w pracy ustawodawczej. Co ważniejsze, powinny one stanowić zachętę do dalszych badań kanonistycznych nad Soborem Watykańskim II.

Bp Walenty Wójcik

O. Joachim Roman Bar OFMConv.: Prawo zakonne po soborze Watykańskim II, Warszawa A.T.K. 1971, s. 264.

Znany i ceniony w Polsce specjalista prawa zakonnego wydał znów drukowany na małej poligrafii (w ramach wydawnictw podręcznikowych A.T.K.) nowy tom „*Prawo zakonne po soborze Watykańskim II*”. Jest to właściwie kontynuacja wydanego w 1968 roku tomu „*O zakonach — o osobach świeckich*” (s. 382), który w oparciu o Kodeks Prawa Kan., w niewielkim tylko stopniu uwzględniał zmiany posoborowe tej rozległej dziedziny, objętej soborowym „aggiornamento”, jaką stanowią tzw. „stany doskonałości” (zakony) i regulujące ich życie oraz działalność przepisy prawa zakonnego.

Wydany obecnie tom stanowi bardzo cenną pozycję w polskiej kanonistycznej literaturze naukowej i to nie tylko dlatego, że wprowadza fachowo w trudną i podlegającą ciągłym uzupełnieniom problematykę prawa zakonnego, z którą nie każdy na bieżąco zapoznać się może (zwłaszcza laickie zakony męskie i żeńskie), ale także ze względu na to, iż w systematycznym ujęciu zagadnień zawiera jasny i rzeczowy komentarz do posoborowych dokumentów z uwzględnieniem najnowszej literatury przedmiotu. Spełnia więc w polskiej literaturze kanonistycznej rolę ważną i odpowiada na szerokie społeczne zapotrzebowanie na tego rodzaju publikację.

W opracowaniu tym przyjął autor metodę systematycznego i pogłę-

bionego ujęcia omawianych zagadnień — łącząc je w pewne logiczne grupy, niezależnie od czasu ukazywania się poszczególnych dokumentów. Stanowi to duży wkład w naukową systematykę przedmiotu, a biorąc pod uwagę gruntowną dokumentację zarówno doktrynalną jak i bibliograficzną — stwierdzić trzeba, iż stanowi także o dużej wartości naukowej tej w pełni samodzielnej, odkrywczej i twórczej pracy.

Omawiane zagadnienia posoborowego prawa zakonnego ujął autor w logiczny i przejrzysty układ, wzorując się ogólnie na kodeksowym uszeregowaniu tematyki tego prawa, z uwzględnieniem wszakże nowych aspektów układu postulowanych przez nowe posoborowe prawodawstwo. W tym ujęciu systematycznym i zarazem posoborowym wychodzi autor od omówienia najpierw miejsca zakonów w organizmie Kościoła posoborowego (rozdział I) jak na to pozwalają doktrynalne dokumenty soboru Watykańskiego II, a zwłaszcza konstytucja dogmatyczna O Kościele *Lumen Gentium* ze szczególnym uwzględnieniem aktualnego rozwoju partykularnego prawodawstwa zakonnego i jego głównych kierunków.

Z kolei zajmuje się autor zagadnieniem niezmiernie dziś aktualnym, które stoi do rozwiązania przed każdym zakonem: posoborowa odnowa życia zakonnego (rozdział II). Gromadzi tu autor nie tylko materiał legislacyjny, ale także wiele przemyślanych uwag praktycznych, które stać się mogą dla wielu zakonów niezbędnym „vademecum” w przeprowadzonym obecnie dziele odnowy.

Idąc za układem kodeksowym rozpatruje autor w następnych rozdziałach, szczególnie pod kątem dokumentów soborowych i posoborowych, następujące zagadnienia: zakładanie, znoszenie i unie zakonów; zarząd zakonów; formacja zakonna; profesja (szczegółowo omawia autor odnowiony obrzęd profesji zakonnej); niektóre obowiązki zakonne w aspektach posoborowych, nową doktrynę o odpustach, nowe dyspozycje odnośnie działalności apostołskiej zakonów, wreszcie posoborowy stosunek zakonów do Hierarchii kościelnej i stopnie ich uzależnienia od niej. W „dodatku” zamieszcza autor in extenso niektóre ważniejsze dokumenty posoborowe dotyczące zakonów, ich nodnowy oraz głównych przejawów ich życia i kierunków działalności w kościele posoborowym. Na końcu zamieszcza autor tekst zreformowanego „Wyznania wiary”, przepisane przy obejmowaniu określonych funkcji zakonnych, obszerny wykaz współczesnej literatury przedmiotu (w sumie 144 pozycje) oraz streszczenie pracy w języku łacińskim. Jest to zatem doskonały i gotowy podręcznik posoborowego prawa zakonnego, oddany do ręki nie tylko studentom Wydziału Prawa Kan. A.T.K., ale także wielkim rzeszom zakonników i zakonnice polskich. Rzecz znamienna, że jest to pierwszy tego rodzaju zwięzły i całościowo ujęty podręcznik posoborowego prawa zakonnego nie tylko w Polsce, ale i w ogólnej literaturze kanonistycznej.

Nie jest to oczywiście podręcznik zamknięty i skończony. Doprowadzony do końca marca 1970 roku, czyli do momentu oddawania maszynopisu do druku, będzie musiał być w przyszłości uzupełniany w miarę

jak ukazywać się jeszcze będą nowe dokumenty przed ostatecznym zakończeniem podjętej kodyfikacji prawa zakonnego (Obecnie ukazały się i nie są już objęte podręcznikiem: *Dekret Kongregacji Zakonów* udzielający pewnych uprawnień zakonem z dn. 4. VI. 1970 r. *Wyjaśnienie* tejże Kongregacji dotyczące klauzury w zakonach ścisłych z dn. 4. VI. 1970, *Instrukcja* o spowiednikach i inne). Te nowe akty ustawodawcze, podobnie jak i poprzednie, ujęte zostaną zapewne w przygotowywanej nowej kodyfikacji prawa kanonicznego. Jednak do momentu jej ukazania się, co napewno potrwa jeszcze kilka lat, podręcznik ten wypełni dużą lukę w publikacjach dotyczących prawa zakonnego i odda duże usługi wszystkim zainteresowanym.

Jeśli odczuwa się pewien niedosyt przeglądając zebrany materiał zakonnego prawa posoborowego — w związku z czym można by zgłosić życzenie pełniejszego rozpracowania tego materiału — to sugestie te i życzenia dotyczyłyby: szerszego opracowania — przy problematyce formacji — nie tylko formacji nowicjackiej (jak na to pozwalają już dokumenty posoborowe), ale także reformy studiów zakonnych (*ratio studiorum*) — stosując tu analogicznie „*servatis servandis*” Dekret wprowadzający zmiany de *Deus scientiarum Dominus* (por. Kongregacja Nauczania Katolickiego w sprawie odnowy konstytucji *Deus scientiarum Dominus* z dn. 20. V. 1968 r.), a także instrukcje i próby polskich „modeli” posoborowego wychowania seminaryjnego, wypracowane na zebraniach rektorów seminariów diecezjalnych i zakonnych. Szerszego rozpracowania wymagałaby także właściwa dla zakonników formacja duszpasterska po święceniach kapłańskich, czyli tzw. „*Tirocinium pastorale*”. Jego tematykę, zakres i kierunki oddziaływania zawierają liczne dokumenty i publikacje posoborowe (zwłaszcza *Ratio fundamentalis institutionis sacerdotalis* z dn. 6 I. 1970 r. oraz pismo Kongregacji dla Spraw Duchowieństwa w sprawie stałej formacji duchowieństwa zwłaszcza młodszego z dn. 4. XI. 1969 r.).

To samo dotyczyłoby aktualnej wciąż i bardzo praktycznej problematyki: usuwania zakonników i związanej z tym posoborowej procedury oraz kompetencji, w której to dziedzinie zaszły po soborze pewne zmiany.

Nie jest to zastrzeżenie w pełni słuszne — niektóre bowiem z tych zagadnień (podobnie jak i pominięcie kwestii zarządu majątkiem zakonnym) znalazły już częściowe posoborowe naświetlenie w tomie I (z 1968 r.), w omówionych szeroko posoborowych uprawnieniach przełożonych, w załączonych dokumentach — a zwłaszcza w innych szczegółowych publikacjach autora (np. obrzęd „*Consecrationis virginum*” z dn. 31. V. 1971 r., *Prawo Kanoniczne* 1972) — jednak ich zebranie w całość i logiczne usystematyzowanie, podobnie jak uczynił to autor w odniesieniu do innych zagadnień, wpłynęłoby zapewne na kompletność i możliwie wyczerpujący przegląd oraz komentarz do posoborowej problematyki prawa zakonnego.

Zgłaszając te życzenia — wyrazić należy Autorowi głęboka wdzięczność za tę nową i bardzo potrzebną publikację naukową, napisaną „na czasie”, stylem jasnym, przejrzystym, w wykładzie solidnie udokumentowanym nie tylko literaturą przedmiotu, ale i własnym rozległym doświadczeniem w dziedzinie życia zakonnego.

O. Ferdynand Pasternak